

Družbena temna snov in piramide¹

Pred desetimi leti so astronomi, na osnovi tega, da se ozvezdja na robu galaksij gibljejo hitreje, kot bi pričakovali, glede na oddaljenost od središča, kjer je največja koncentracija mase, postavili hipotezo o prisotnosti neznane in nam nevidne snovi, ki so jo poimenovali “temna snov” /dark matter/. Po desetih letih opazovanja tisočev podobnih objektov, je danes temna snov več kot le hipoteza ekstravagantnega učenjaka. Še več: meritve so nas pripeljale do sklepa, da je temne snovi v vesolju neprimerno več, kot vse vidne snovi, ki jo sestavljajo galaksije, njihove zvezde in drugi nebesni objekti ter medzvezdni prah. Po dveh milijonih let opazovanja neba oziroma po dveh milijonih humanoidne samorefleksije vesolja, je bilo dognano, da je tu, poleg nas, še nekaj, kar je bilo našemu očesu in tehnologiji skrito in nevidno. Zdi se, da astronomija za stoletje caplja za psihoanalizo, ki je prav tako odkrila temno in nedoumljivo razsežnost duševnosti, ki je obsežnejša podlaga zavestnega jaza. Prav tako, kot se nezavedno odmika pozitivni opredelitvi, tako da ga lahko spoznavamo le posredno, prek njegovih učinkov, je tudi za temno snov, kar zadeva sodobno astrofiziko, značilno, da poznamo njene lastnosti, ne da bi dejansko vedeli, kaj je. To ne more prispevati naivnemu pozitivističnemu samoljubju naravoslovne vede, saj njena realistična izhodišča zamenjuje z nominalističnimi metaforami in tako briše togo razlikovanje med znanostjo in poezijo. Resnica je, da so tudi tako nepogrešljive kategorije, kot je to “energija” le metafore, o katerih ne moremo izreči nič bolj natančnega kot to, kakšne učinke puščajo za seboj. Približno tako kot “ljubezen”. A o energiji ali ljubezni se je v tem času vendarle veliko govorilo in celo nekaj izvedelo ali izkusilo. Vprašanje je bolj, kako smo lahko spregledali temno snov, ki tvori večji del mase vesolja. Ne gre za neko krivdo naravoslovja, ki bi jo ta uvrščala v neeksaktno, negotovo in nepreverljivo območje

¹ Še neobjavljen referat na simpoziju Nevidna grožnja, ki je bil leta 2003 na ljubljanskem festivalu Break.

družboslovja in humanistike, kamor naj bi sodila tudi psihoanaliza. Zdi se, da je spregledanje tistega, kar je v osnovi stvari in kar je k temu še obsežnejše, v nara- vi celokupnega socialnega življenja, ki določa zorni kot našega gledanja tako naravnega kot tudi sociokulturnega sveta. Zaradi tega je vsak pogled na “objek- tivni svet” že vnaprej zamazan s “subjektivno izkušnjo”. Tudi najbolj “objektiv- na” določila trde znanosti temeljijo na kulturnih navadah. Te navade prepre- čujejo pogled, a kriza, v katero peljejo, in družbeno učenje lahko spreminjata paradigmatiska gledišča, ki odpirajo nove zorne kote z novimi odkritji. S tega sta- lišča odkritje temne snovi zaenkrat ni tako usodna, ker je posledica opazovanj in konceptualizacij v okviru obstoječe fizike vesolja. Kakšne bodo posledice tega odkritja, pa zaenkrat ni mogoče predvideti.

Vrnimo se k sociokulturnim predpostavkam znanstvenega videnja sveta. Prva grška filozofija od Talesa vse do Sokrata je bila v resnici bolj nekakšno naivno naravoslovje, profotfizika ali protokemija kot pa “človeška modrost”, o kateri je govoril Sokrat. Ne glede na to, kako naivna je bila ta znanost, nas je oskrbela s pojmovnim aparatom, ki ga rabi tudi sodobno naravoslovje. Če odmislimo matematiko, to zadnjo preživelo metafiziko, lahko imenujemo ključne antične pojme, ki niso izgubili na aktualnosti, kot na primer “atom”, “element” in drugi. Vendar je, po mojem mnenju, ključna ideja antičnega uma, ki je nepogrešljiva za znanstvene konceptualizacije, pojem naravnega zakona. Ta pojem pa sam po sebi ni niti naravosloven niti čisto filozofski koncept. Prihaja iz prava. Je rezultat sociokulturne oziroma politične izkušnje, ki je bila pred tem bolj ali manj neznana. Življenje v polisu, ki ga je začela regulirati demokratična procedura, je oblikovalo abstraktno občestvo, ki mu pravimo država. Seveda ni bil polis država v današnjem pomenu besede in znano je, da je moderna politična znanost svoje teorije in revolucionarne prakse pogosto utemeljevala na romantiziranju polisa. A dejstvo je, da je bila demokracija prej kot oblast konkretnega ljudstva oblast abstraktnega, napisanega zakona. Oseb- na samovolja despota se je umaknila predvidljivosti pravne norme. Abstraktni pravni zakon ima v osnovi enako funkcijo, ki jo povzema naravoslovni posne- tek: sposobnost subsumiranja posamičnega v funkciji predvidevanja njegovega obnašanja. Naključnost samovoljnega bazileia zamenja varnost pravnega reda. Vsaj do neke mere in idealno vzeto. To je bil smisel paradigmatškega obrata od mita k znanosti. Mit je narativno pričevanje, ki za nazaj zapolni brezno nezna- nega. Struktura nastopajočih in razlaga dejanj sta piramidalni. Zgoraj je vrhov- ni bog, na njegovem dvoru so mu podrejeni ostali bogovi, tem polbogovi in spodaj smo vsem prepuščeni na milost in nemilost Prometejevi otroci. Pirami- dalni strukturi dejanskosti je izomorfna njena zavest. Bogov ni nikjer videti, so nevidni in skriti na Olimpu, kar najbrž ne odstopa veliko od vsakdanje izkušnje

večine v razmerju do njihovih božanskih vladarjev. Resnica je v osnovi skrita in skrivnostna, tako rekoč magična in nevidna. Ta pridih magičnosti se razbli- ni v pojmu zakona, ne navsezadnje zato, ker je procedura, ki pripelje do norme, znana in strogo zamejena kot zakonodajna procedura ali znanstvena metodo- logija. Nevidnost pa je tudi tu ohranjena, vendar v formi abstrakcije. Lahko rečemo, da se je za običajne ljudi zamenjal način skritosti, način nevidnosti, oblika skrivnostnosti. Pa tudi ta nova nevidnost (nekonkretnost) abstraktnega, ki je tu, da zamenja vse posamične primere, spet ni tako daleč od resnične zgo- dovinske izkušnje izmenljivosti vsega konkretnega s kvantitativno mero drago- cene kovine. S stališča posedovalca denar gradi izkušnjo abstrakcije, ki zamen- juje vsako posamičnost blaga, s stališča tiste večine, ki dejansko bogati posest- nika, pa krepi izkušnjo o izmikajoči resnici, tako rekoč podvojitvi sveta na vidni, varljivi in nepomembni svet, za katerim stoji tisto skrito in dejansko, vzvišeno in bistveno. Pogleda mita in znanosti sta v tem pomenu identična, tako kot nam govori Dialektika razsvetljenstva, gre za patriarhalno razmerje. V obeh primerih gre za gospostvo, le da je piramido Olimpa zamenjal moderni mit o trgu, ki svet harmonizira v neenakosti, krivici in uničenju. S tega stališča romantična predstava o polisu in političnem univerzumu, ki ga strukturirajo abstraktni pravni in pravični zakoni, ni nič manj pravljichen, kot prejšnji mit. Je le osodobljen, razčaran mit, ki svojo čarobnost izgubi v enakem razmerju kot spoznanje, da je bleščeče zlato mogoče zamenjati z neuglednimi listki ali elek- tronskimi digitalnimi zaporedji. V obeh strukturah vednosti gre za oblast, za obvladovanje, ki ga dosežemo s takšnimi biopolitičnimi posegi, da so populacije vodljive, predvidljive in vidne. Svet in univerzum postaneta popolna sistema, kjer je vsako izstopanje grožnja in eksces, ki ga je potrebno eliminirati ali asim- ilirati – tudi z dograditvijo sistema. To pa je razlog nove nevidnosti, ki je posledica slepote. Razkazovati se v vsem razkošju je bilo načelo starega režima. Prav razkorak med bleskom Sončnega kralja in razcapanostjo plebsa je pričal o moči aristokracije, a jo tudi tvoril. Pripomba Marie Antoinette, zakaj ne jedo potice, ko ji je bilo rečeno, da ljudstvo strada kruha, morebiti sploh ni cinična, ampak preprosto slepota položaja. V tem pomenu temelji vsa vladajoča ideologija na reprodukciji slepote, s katero se ritualno inficira večina populacije. Tej množič- ni slepoti, ki jo danes ritualizirano razširjajo korporativni mediji, danes pravi- mo javnost. Javnost je konglomerat patološkega narcizma, ki nima spomina, ne uma, ne jasnega pogleda. Je objekt političnega marketinga, ki mora doseči nji- hovo apolitičnost tako, da jih veže na medijske in volilne rituale. Predvsem pa slepa javnost deluje prek vere v privilegirani položaj, od koder je vidna resnica, ki se jim prodaja. Gre za vero v patriarhalni sistem oblasti. Slovenska javnost je, na primer, skupek ljudi, ki so pripravljene iz sebe narediti hlapčiče in tepčke,

ki pridno ubogajo še tako iracionalne in kriminalne napotke političnih, ekonomskih in kulturnih elit. Njihovo avtoritarnost slepo sprejemajo enako, kot "dobrohotno" patriarhalno družinsko nasilje. Javnost nima nič skupnega z občo voljo ljudstva, o kateri so govorili francoski razsvetlenci. Medtem ko javnost sestavljajo ljudje, ki pasivno sedijo pred televizorji, resignirano spremljajo spektakle groze in se bašejo s sendviči, pa politično voljo oziroma ljudstvo sestavlja aktivna manjšina, ki je pripravljena dvigniti svoje riti. Prav zato ker oblast venomer zaupa v svojo pasivizirano javnost, je za njo še posebej nedoumljivo, od kod se je vzelo to ljudstvo, ki jih zdaj vleče na giljotino ali pred strelski vod. Causescu je zmedeno pozdravljal ljudi, ki so protestirali proti njemu. Ta slepota je kodificirana tudi v zgodovini, ki je zgodovina vladajočih. Tu obraze in življenja obdržijo le veliki, drugim pa so obrazi zbrisani, prepuščeni so pozabi. Ta pozaba je mehanizem oblasti, je tehnika proizvodnje krotke javnosti. Le redki se temu uprejo tako, da pišejo zgodovine, kjer dejanske ljudi in ljudstva odtrgajo pozabi. Poglejmo samo Howarda Zinna in njegovo rekonstrukcijo ameriškega spomina. Ko govorim ljudem na tej strani Atlantika o uporih staroselcev, z nejevero poslušajo. Za njih so Maji mrtvo zgodovinsko ljudstvo. Dejansko pa so živi kot še nikoli v lastni zgodovini. Za pogled vladajočih ideologij pa so nevidni in ta pogled jih dela aktivno za nevidne. Tudi njihov boj je boj proti pozabi. Boj ljudi brez obrazov. A vladajoči pogled bi najraje prepustil pozabi takoj, ko so zapustili piramidasta svetišča. Tako naj bi bil konec njihove civilizacije. V resnici pa je ta civilizacija živa, ne da bi ohranila gospode, ki je naseljevala svetišča. S stališča oblastne, vladajoče in piramidne ideologije kaj takega ni mogoče.

Comandante Esther marca 2001 pravi v mehiškem parlamentu:

Za vas je naša zgodovina mit.

Naši nauki so legende.

Naša znanost je magija.

Naša verovanja so vraževerje.

Naša umetnost je ročno delo.

Naše igre, plesi in obleke so folklor.

Naša vlada je anarhija.

Naš jezik je dialekt.

Naša ljubezen sta greh in nizkotnost.

Naša hoja je plazenje.

Naša velikost je majhna.

Naša zunanost je grda.

Naš način je nerazumljiv.

V svetu neoliberalne tržne ekonomije, podprte z militarističnim megastrojem in ideologijo korporacijskih medijev, so takšna ljudstva lahko le turistični ali antropološki artefakt. Drugače jih ni. 27. julija 1996 majorka Ana María pozdravi “moderne” ljudi:

Bratje in sestre Azije, Afrike, Oceanije, Evrope in Amerike! Dobrodošli v gore mehiškega jugovzhoda! Dovolite, da se predstavimo: smo zapatistična vojska narodne osvoboditve. Deset let smo živeli v gorah in se pripravljali na vojno. V teh gorah smo ustvarili vojsko. Spodaj, v mestih in haciendah, nismo obstajali. Naša življenja so bila manj vredna kot življenja živali ali strojev. Bili smo kot kamenje, kot rastline ob poti. Nismo imeli glasu, nismo imeli obraza, nismo imeli imena, nismo imeli prihodnosti. Nismo obstajali. Za oblast, to oblast, ki se danes širi po svetu pod imenom neoliberalizem, mi ne štejemo: ne proizvajamo, ne kupujemo, ne prodajamo. Smo neuporabna številka v računalnicah velike oblasti in velikega kapitala. Zato smo šli v gore, da bi si olajšali bolečino, ker smo bili kamenje in pozabljeno rastlinje. Tu, v gorah jugovzhoda, živijo naši mrtvi. Naši mrtvi vedo marsikaj. Njihove smrti so nam govorile in mi smo poslušali.

Nevidni ljudje se uprejo in postanejo grožnja. Postanejo del medijskega spektakla, ki ga instrumentalizirajo sebi v prid. Vzpostavijo razpoko v zgodovini, ki omogoča erozijo roparskega sistema. Iz nepomembnega zakotja pozabljeni ljudje brez obrazov pozovejo k uporabi proti neoliberalizmu. Seattle konec novembra 1999 je bil nadaljevanje te erozije. Razpoka v zgodovini se širi. Prezrta moč pritlehnega /grassroot/ gibanja postane grožnja piramidnemu sistemu. Za sistem je ta grožnja nevidna temna snov, ki je določljiva le prek učinkov na sistem, ko spozna grozečo erozijo piramide. Pri tem je najbolj grozeče to, da ta socialna temna snov ne želi prevzeti oblasti, vzpostaviti novega alternativnega sistema, temveč živi neko lastno, elitam nedoumljivo življenje. Živi v realnih in virtualnih mrežah, ki jih sestavljajo posameznice in posamezniki, politične skupine, staroselska ljudstva, nevladne organizacije, subkulture, ljudje brez papirjev, umetniške prakse, delavska gibanja, migranti, ženske, homoseksualci, vegetarijanci, otroci in starci, newagerji, skvoterji, kmetje brez zemlje ... Temna snov je v osnovi heterogena in sistemsko neopredeljiva, izmika se sociološkim opredelitvam. Temna snov je multituda. Multituda ni socialni stratum niti kategorija. V multitudi se ne oblikujejo transcendentalne politične transmisije: stranke, nacije, razredi. Ljudje neposredno izražajo svoja stališča. Ni hierarhične logike, reda in proceduralne logike, ki bi vzpostavila predvidljivo varnost. Ni preglasovanja, konsenz je negotov. Multituda je kaotična in nevarna. Multituda ni sociološki pojem, je način boja. Je svet eksperimentov in pogojev socialne evolucije, komunikativne logike, ki je daleč od ciljne logike.

Tkivo, ki je vzpostavljeno z mreženjem /networking/, raste z geometričnim tempom, na temelju poljubnih nehierarhičnih povezav. Podzemni micelij, rhizom, tvori ključno maso multitude, ki v komunikaciji mutira v nepredvidljivo smer. Njena sposobnost je stalna menjava agregatnega stanja. Afirmativnost v življenjski prajuhi zamenjuje z izbruhi, koncentracijami in kristalizacijami, po navadi tam, kjer sistem zbira svoje piramidalne sanje. Od Seattla, Prage, Nice do Genove smo bili priče koncentriranih poskusov izločanja malignih piramidnih struktur iz življenjskega tkiva planeta. V tem rhizomatičnem svetu je malo koordiniranja in dogovarjanja, skoraj nič argumentiranja in dopovedovanja. Konsenzi so začasni in provizorični, so posledica sedimentacije mnogoterosti in ne konferiranja, delegiranja in discipliniranja. Multituda ne deluje na osnovi hegemonije, svojo heterogenost pri usklajevanju premaguje s kontaminacijo, z vplivom domiselnega, estetsko prepričljivega, etično perečega, s pogumom in živopisnostjo. Socialni forumi, kjer se določijo skupne smernice možnega drugačnega skupnega sveta, so v resnici sejmi. Bolj kot logika tovarniške usklajenosti in načrtnosti, je spet na delu raznolikost srednjeveške tržnice. V Genovi julija 2001 smo lahko videli srednjeveško obleganje trdnjave. Oblegovalni stroji, oklepljeni bojevniki, tabori oblegovalcev, črni petek, plebejska vojska proti aristokraciji in njihovim plačancem. Nekaj ur za tem multituda spremeni agregatno stanje in ponikne v rhizomsko pritlehnost. Plačanci sprožijo lov na zmuzljivega sovražnika. Ni vodij, ni organizacije, ni zarote. To kar ogroža sistem, je življenje samo, v čigar naravi je, da se upira in krepi imunsko obrambo proti boleznim. Kapitalizem je rakava tvorba, celica, ki ni zmožna obrzdati svoje rasti. Uničuje planet. Država je vedno ohranjala svoj monopol z eksekucijami opozicijskih vodij. A sistem zdaj proti sebi nima organizacije, spodaj nekje je nevidna temna socialna snov, ki jo je treba narediti nenevarno tako, da se vzpostavi izomorfija, ki omogoča medsebojno razumevanje, komunikacijo, skupno delitev vrednot in simbolov. Izomorfija se doseže s homogenizacijo, s produkcijo sovražnega predmeta. Korporacijski mediji ustvarijo prikazen "antiglobalizma". "Nasilni antiglobalisti", ki so "proti", so "vandali", "požigalci avtomobilov", ki so temeljni seksualni objekt deerotiziranega sistema, "razbijalci trgovin", ki so terapevtske institucije emocionalno depriviranih potrošnikov. Mediji iščejo in producirajo spektakel ognja in krvi. Če tega ni, poročajo: "Kot vidite, se ni še nič zgodilo." V togem piramidalno strukturiranem umu niso sposobni – a tudi ne smejo – dojeti sporočil, ki kipijo iz heterogene socialne prajuhe: sonaravno bivanje, človekove pravice, za svet mnogoterih svetov, proti nasilju, za ustvarjalnost, skupnost pozitivnih emocij, neovirano komunikacijo, prostost gibanja ... Multitudo je treba napraviti vidno z homogenizacijo zato, da bi se jo kriminaliziralo. Multitudo je treba civi-

lizirati. In še vsako civiliziranje se je dosegalo z nasiljem. Z ritualnimi mučenji in uboji vodij upornikov. V spopadu z rhizomom pa tudi to nasilje ne doseže zelenega učinka in pomeni le kulminacijo siceršnjega nasilja, brez katerega sistem itak ne more delovati. Nič novega. Permanentna globalna vojna. Oblastne elite in njeni najemniki morajo projecirati svojo piramidalno formo na nevidnega sovražnika, da bi se lahko sploh spopadli z njim in lastnim strahom. Slovenski notranji minister, ki pripada prenovljeni komunistični stranki, sodeluje z italijanskim policijskim ministrom, ki pripada prenovljeni fašistični stranki. Strah združi zgodovinske sovražnike. Poletni mladinski tabor razglasijo za teroristično vadbišče, v Genovi aretirajo dvajsetčlansko gledališko skupino, ki se je udeležila tabora, nekje ob Uralu, za Karpati, med hribovjem Balkana, ob reki Muri. A bili so le glumači, ki jih je bilo treba po tritedenskem maltretiranju izpustiti. Ekskomunisti niso bili uspešnejši od eksfašistov. Naj bi bila vržena molotovka na ambasado in po vseh naporih ni bilo mogoče dokazati, da so ostanki sveče bili v resnici peklenski stroj. Carlo Giuliani, ki so ga ustrelili v Genovi, ni bil zarotniški vodja. Ta petek je hotel na plažo, a okoliščine so ga peljale drugam ... Edina zarotniška skupina v Genovi je bil tisti del Black bloca, ki so ga sestavljali preoblečeni policijski agenti in provokatorji. Pa še te je videl vsakdo od nevidnih. Pred Evropskim socialnim forumom v Firencah se nekateri italijanski mediji razpišejo o množici slovenskih teroristov – o skupini Molotov, ki pridejo razbijati to mesto kulture. A Molotov je ime ljubljanskega skvota, v katerem je tedaj živelo kakih deset anarhopank mladenk in mladeničev. Ekskomunistične tajne službe posredujejo sezname eksfašističnim službam. Tajna služba vladajočih, ki si je v sramoto živalskemu svetu nadela ime po ptici, ki je simbol filozofije in modrosti, trenira svojo debilnost s seznamami "militantnih antiglobalistov". Kriminaliziranje gibanj in idej, ki se zavzemajo za čisto okolje, pravično in vključujočo družbo, spolno enakopravnost, kulturno mnogoterost, je prišla posebej do izraza ob 11. septembru. Janez Janša, šef skrajne desničarske in nacionalistične stranke, isti dan za napad obtoži "antiglobaliste". To bebavo tezo zagovarja še nekaj tednov za tem predavatelj z "visokošolske" ustanove, ki izobražuje tako imenovane "kriminaliste". A globalno gibanje za pravičnost je danes tako obsežno, da je njegova naloga, da izolira piramidalne strukture ter gradi svoj vzporedni svet mnogoterih svetov. V transnacionalnih, personalnih in kolektivnih, multidimenzionalnih, mutirajočih in kaotičnih komunikacijskih povezavah tke svet, ki je nevidna grožnja malignemu tumorju neoliberalnega sistema zato, ker tvori konkretno logiko življenja, krepi imunski sistem, ki je edino upanje preživetja na tem planetu.